

14.4. ოვერდრაფტი

როგორც ვიცით, იურიდიულ თუ ფიზიკურ პირს ფინანსური ვალდებულებების შესრულება ან საქონლისა თუ მომსახურების შექენა შეუძლია თავის ხელთ არსებული ფულადი სახსრებით. იმ შემთხვევაში, თუ ფულადი სახსრები საკმარისი არ არის, პირი იღებს კრედიტს, რომლისათვისაც მსესხებელს ეხსნება სპეციალური სასესხო ანგარიში, იქნება ეს ერთჯერადი კრედიტი თუ საკრედიტო ხაზი. თუმცა, არსებობს დაკრედიტების სპეციფიკური ფორმა, რომელიც თავისი ბუნებით ჰგავს განახლებად საკრედიტო ხაზს, ამასთან, იგი რიგი თავისებურებებით გამოირჩევა. საუბარია ოვერდრაფტზე, რომელიც ფართოდ გავრცელდა თანამედროვე ქართულ საბანკო პრაქტიკაშიც.

ოვერდრაფტის მთავარი თავისებურებაა ის, რომ ამ დროს ხდება მსესხებლის მიმდინარე ანგარიშზე სადებეტო (მინუსიანი) სალდოს წარმოქმნის შესაძლებლობა, რომელიც ასახავს ბანკის მიმართ დავალიანების მოცულობას (აღნიშნულ მინუსიან სალდოს ბანკირები ანგარიშის „განითლებასაც“ უწოდებენ). როგორც წინა პარაგრაფში ვახსენეთ, ოვერდრაფტი წარმოდგება ინგლისური სიტყვისაგან *overdraft*, რაც კრედიტის გადამტებას, გადახარჯვას ნიშნავს. ანუ ოვერდრაფტი – ესაა თანხა, რომლის ფარგლებშიც კომერციული ბანკი აკრედიტებს მსესხებლის მიმდინარე ანგარიშს.

ოვერდრაფტის დროს ბანკი უფლებას აძლევს კლიენტს, განახორციელოს გადახდები მიმდინარე ანგარიშიდან შეთანხმებული ლიმიტის ფარგლებში, მიუხედავად იმისა, რომ მასზე სახსრები არ ირიცხება. მაგალითად, წარმოვიდგინოთ, რომ კლიენტს ანგარიშზე აქვს 50 პირობითი ერთეულის სახსრები და სჭირდება გადარიცხოს ან გაანაღდოს 180 ერთეული. ოვერდრაფტის უფლებით სარგებლობის შემთხვევაში, რომლის მოცულობა, ვთქვათ, 200 პირობითი ერთეულია, ანუ ჯამურად მას შეუძლია 250 (50+200) ერთეულის გამოყენება. ამგვარად, კლიენტს შეუძლია ბანკთან ყოველგვარი დამატებითი შეთანხმების გარეშე გადარიცხოს 180 პირობითი ერთეული. გადარიცხულ 180 ერთეულში 50 იქნება საკუთარი ფული, ხოლო 130 – ოვერდრაფტის თანხა, რომელიც დაფიქსირდება, როგორც წარმოქმნილი მინუსიანი სალდო მის მიმდინარე ანგარიშზე. ამასთან, კლიენტს კიდევ რჩება 70 (200-130) პირობითი ერთეულის გადარიცხვის შესაძლებლობა ოვერდრაფტის ხარჯზე. როგორც კი კლიენტი დაფარავს 130 პირობითი ერთეულის კრედიტს, მას ისევ აქვს შესაძლებლობა, აითვისოს 200 პირობითი ერთეულის ოვერდრაფტი და ა.შ.

ანუ ოვერდრაფტი დაკრედიტების განსაკუთრებული ფორმაა, როცა ბანკი ახდენს კლიენტის ანგარიშსწორების ან მიმდინარე ანგარიშის დაკრედიტებას, რომლის დროსაც მას შესაძლებლობა აქვს ბანკთან დამატებითი შეთანხმების გარეშე მოახდინოს ანგარიშსწორება მისი ანგარიშიდან სახსრების არარსებობის შემთხვევაში, წინასწარ განსაზღვრული ლიმიტის ფარგლებში.

ოვერდრაფტის შემდეგი თავისებურებაა ის, რომ კრედიტის მიზნობრიობის დადგენა რთულდება და რეალურად მსესხებელს მისი გამოყენება ნებისმიერი საჭიროებისათვის შეუძლია. როგორც წესი, ოვერდრაფტები არის ხანმოკლე და მათი დაფარვა ხდება ავტომატურად, ანგარიშზე სახსრების ჩარიცხვისთანავე. ოვერდრაფტი მსესხებლების ხელში არის ფინანსური სახსრების მიმდინარე ხანმოკლე დეფიციტის, ანუ საგადამხდელო ბრუნვაში გარღვევის აღმოფხვრის მეტად მოქნილი ინსტრუმენტი.

ამასთან, როგორც წესი, ოვერდრაფტების მაქსიმალური ოდენობა მცირეა ერთჯერად მიზნობრივ კრედიტებსა და საკრედიტო ხაზებთან შედარებით. ეს განპირობებულია იმით, რომ კომერციული ბანკი ოვერდრაფტით აკრედიტებს არა უბრალოდ საბრუნავი სახსრების დეფიციტს, არამედ მათ ხანმოკლე, დროებით საჭიროებას. ამიტომაც ოვერდრაფტის მაქსიმალური ოდენობა, ე. წ. „ლიმიტი“, დგინდება ამ კლიენტის რეალური საჭიროებებიდან და შესაძლებლობებიდან გამომდინარე. ლიმიტები შეიძლება იყოს როგორც ფიქსირებული, ისე მცურავი. მცურავი ოვერდრაფტის ლიმიტები შეიძლება დადგინდეს მსესხებლის ბიზნესის სეზონურობიდან გამომდინარე ან მიბმული იყოს მის ანგარიშზე ჩარიცხვების მოცულობაზე. ოვერდრაფტებით სარგებლობენ როგორც იურიდიული, ისე ფიზიკური პირები.

ოვერდრაფტით სარგებლობის უფლებას ბანკი აძლევს მხოლოდ წარმატებულ, ფინანსურად მდგრად და კარგი რეპუტაციისა და დადებითი საკრედიტო ისტორიის მქონე კომპანიებს და, როგორც წესი, ესაა საშუალო და მსხვილი, მეტწილად სავაჭრო და მომსახურების სფეროს ორგანიზაციები. ოვერდრაფტი მიჩნეულია დაკრედიტების ე. წ. „შელავათიან“ სახეობად. როცა კომერციული ბანკი ხედავს სტაბილურ და რეგულარულ ჩარიცხვებს თავისი კლიენტის მიმდინარე ანგარიშზე, იგი იღებს გადაწყვეტილებას მისთვის არა მარტო მოთხოვნილი ოვერდრაფტის დამტკიცების შესახებ, არამედ, პირიქით, თვითონ სთავაზობს ოვერდრაფტით სარგებლობის უფლებას.

რაც შეეხება ფიზიკურ პირებს, ოვერდრაფტით სარგებლობის უფლება, როგორც წესი, ეძლევათ, ე. წ. „სახელფასო პროექტებში“ მონაწილე კომპანიების თანამშრომლებს. ესენი არიან იმ კომპანიების თანამშრომლები, რომლებიც თავიანთ მიმდინარე სახელფასო ანგარიშებს ხსნიან საკუთარი კომპანიის მომსახურე კომერციულ ბანკში და მისგან იღებენ შემოთავაზებას ოვერდრაფტებით სარგებლობის შესახებ.

ამ შემთხვევაში კომერციული ბანკისათვის ოვერდრაფტით წარმოქმნილი დავალიანების დაფარვის უზრუნველყოფას წარმოადგენს აღნიშნული თანამშრომლის ხელფასი. როგორც წესი, ქართულ რეალობაში ოვერდრაფტის მოცულობა შეადგენს ერთი თვის ხელფასის 70%-100%-ს. ასეთი მექანიზმი უზრუნველყოფს იმას, რომ სახელფასო პროექტის მონაწილე მსესხებელი ფიზიკური პირი „ათვისებული“ ოვერდრაფტის შემთხვევაში ყოველთვიურად ფარავს მას ჩარიცხული ხელფასით, რომლის ხელახლა ათვისებაც მაშინვე შეუძლია და ა.შ. ყოველთვიურად.

ფიზიკურ პირსა და ბანკს შორის ასეთ ოპერატიულ ურთიერთობას აადვილებს თანამედროვე საბანკო ტექნოლოგიები, კერძოდ, პლასტიკური ბარათები (რომლებიც, როგორც წესი, უფასოდ ურიგდებათ სახელფასო პროექტის მონაწილეებს), ბანკომატები, პოს-ტერმინალები სავაჭრო ორგანიზაციებში, ინტერნეტ-ბანკინგი და ა.შ.